

Vývoj meny v Rakúsko-Uhorsku počas I. svetovej vojny

Po atentáte na následníka trónu, knieža Františka Ferdinanda d'Este Rakúsko-Uhorsko vyhlásilo 28. júla 1914 Srbsku vojnu, ktorá sa zmenila na medzinárodný konflikt. Tento vývin udalostí ovplyvnil menové pomery v habsburskej monarchii.

Už na začiatku vojny vzrástol výber vkladov v peňažných ústavoch. Hotovostný obeh stúpol za jeden mesiac z 2,3 mld. korún na 3,1 mld., čo vyvolalo okamžité zvýšenie cien potravín. Rakúsko-uhorská banka musela financovať výdavky štátu na vedenie vojny a stratila väčšinu svojich zlatých rezerv. Obeh bankoviek stále stúpala a ľudia začali tezaurovať strieborné, zlaté, ale aj mince z bežných kovov. Uprednostňovali platenie bankovkami. Bankovky však vojnovými pomermi stratili na kvalite. Vychádzali technicky aj graficky zjednodušené. Tieto bankovky mali charakter núdzovej povahy. O tom, že sa mena značne znehodnotila, svedčí aj desaťtisíc korunáčka, vydaná v roku 1918. Vyšli aj bankovky nízkych hodnôt – korunáčka z roku 1916 a dvojkorunáčky z rokov 1914, 1917, ktoré mali nahradiť drobné strieborné mince. Bankovky tlačené počas vojnových čias predstavujú úpadkovú fázu vo vývine platidiel v habsburskej ríši. Ďalším znakom hospodárskeho vyčerpania Rakúsko-Uhorska počas vojny bola aj razba drobných mincí zo železa, alpaky a zliatiny medi, zinku a niklu. Tak boli razené 2-halierniky, 10-halierniky a 20-halierniky. Zaujímavým javom počas vojny bol fakt, že hodnotu peňazí určovali iné ceniny – prídelové lístky. Prídelový systém bol zavedený v Uhorsku, teda aj na území Slovenska 22. mája 1915. Dôvodom zavedenia lístkového systému zásobovania obyvateľstva základnými životnými potrebami bolo rýchle hospodárske vyčerpanie bojujúcich štátov a rast cien. Lístky sa zaviedli najskôr na múku a chlieb, neskôr aj na tuky, cukor, mlieko, kávu, zemiaky, marmeládu, tabak, mydlo, uhlie a mäso. Bez lístkov sa tento tovar nemohol oficiálne predať zákazníkovi. Obdobie existencie prídelového systému však sprevádzali negatíva – čierny trh a korupcia.

V roku 1916 zomrel vo Viedni rakúsko-uhorský panovník František Jozef I., novým cisárom, českým a uhorským kráľom sa stal prasynovec Karol. Neúspešne sa pokúsil vyviesť krajinu z ničivej vojny, pričom v závere rátať s federalizáciou ríše. To sa mu však nepodarilo a monarchia sa rozpadla. Nástupnícke štáty ešte niekoľko mesiacov spájala spoločná mena, ale zánik spoločného menového priestoru začal 8. januára 1919. Nová mena sa vytvorila aj v Československu, ktoré sa vyhlo inflácii resp. hyperinflácii.

Mince 1914 – 1918: Drobné mince v rokoch prvej svetovej vojny sa vyrábali zo železa (2-haliernik a 20-haliernik) a alpaky, zliatiny medi, zinku a niklu (10-haliernik), ako náhrady za strategicky dôležité kovy bronz a nikel (vľavo rakúska verzia, vpravo a dolu uhorská). Jednohalierová minca sa narazila, čo bol znak postupného znehodnocovania meny.

Otázka: Čo bolo dôvodom zavedenia prídellového systému v Rakúsko-Uhorsku?

Spracovala: Mgr. Anna Čechová

© Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Prievidza 2014